

Gadamer’de Dilsel ve Tarihsel Koşullar Bağlamında Ön Yargı ve Hakikat

Hatice DURNA¹

Atıf/©: DURNA, Hatice. Gadamer’de Dilsel ve Tarihsel Koşullar Bağlamında Ön Yargı ve Hakikat, *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi* 2023/8 (1): 148-159

Öz

Pozitivizmin ardından ortaya çıkan insan bilimlerine temel bulma arayışları, doğa bilimlerinin metodunun tarihsel ve toplumsal gerçekliği inceleme hususunda başarılı olamayacağı yönündeki bir kanaate sahipti. Söz konusu arayışların temelinde, pozitivizmin ilerleyişinden ötürü meydana gelen bir kaygı durumu vardır. Gadamer, taşıdığı bu kaygıdan ötürü insan bilimlerini ontolojik bağlamda temellendirme niyetinde olmuştur. Ona göre insan, ortak bir yaşam sürdüğü toplum içerisinde dilsel ve tarihsel koşullar bağlamında kendine bir yaşam alanı oluşturur. İnsanın yaşam dünyasını inşa etmesi hermeneutik bir deneyimle mümkün olmaktadır. Gadamer bu deneyimi ilk olarak ön yapı bir uygulama olarak tanımlar ve bu ön yapıyı ‘ön yargı’ olarak kavramsal hale getirmektedir. Öte yandan Gadamer ‘hakikat’in öznelerarası diyalog yolu ile meydana gelen bir yorum olduğunu ileri sürmektedir. İnsan bilimlerinde insana ilişkin hakikat sorunu ona göre insanın kendisini tanıması sorunundan farklı bir şey değildir. Hakikat iddiasının insana özgü olan bir gerçekliğe uygun biçimde hareket etmesi gerektiğini düşünen Gadamer’e göre, insan ve onun dünyası oluş ve değişime tabi olduğundan ötürü tarihsel ve zamansaldır, bu nedenle hakikat iddiası da bu gerçeklikten bağımsız hareket etmemelidir.

Anahtar Kelimeler: Gadamer, Hakikat, Dil, Tarih, Ön yargı.

Prejudice and Truth in the Context of Linguistic and Historical Conditions through Gadamer’s Perspective

Citation/©: DURNA, Hatice. Prejudice and Truth in the Context of Linguistic and Historical Conditions through Gadamer’s Perspective, *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi* 2023/8 (1): 148-159

Abstract

The search for a foundation in the social sciences that emerged after positivism was driven by the belief that the methods of natural sciences would not be successful in examining historical and social reality. At the core of these endeavors lies a concern stemming from the progress of positivism. Gadamer, driven by this concern, aimed to establish the basis for the social sciences in an ontological context. According to him, within the society where individuals lead a communal life, each person constructs a sphere of existence within linguistic and historical conditions. The construction of the human lifeworld is made possible through a hermeneutic experience. Gadamer initially defines this experience as a pre-structured practice and conceptualizes this pre-structure as "prejudice." Furthermore, Gadamer argues that "truth" is an interpretation that emerges through inter-subjective dialogue. For him, the question of truth regarding the human condition in the social sciences is no different from the problem of self-understanding. Gadamer believes that the claim to truth must correspond to a reality that is inherent to human beings. Considering that both humans and their world are subject to formation and change, being historical and temporal, the claim to truth should not operate independently of this reality.

Keywords: Gadamer, Truth, Language, History, Prejudice.

¹Doktora Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Tarihi ABD, hatice.durna@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-4304-5295

Geliş/Received: 11 Nisan 2023, **Kabul/Accepted:** 22 Mayıs 2023

Giriş

11 Şubat 1900'de dünyaya gelen ve 13 Mart 2002'de 102 yaşında iken ölen Hans-Georg Gadamer 20.yüzyılın başından sonuna dek yaşamış bir insan ve bir düşünür olarak yüzyıllık bir tarihin canlı şahidi olması bakımından son derece önemli bir kişidir. Yaşadığı dönemde hâkim olan Nazizm'den uzak durmuş, kendi adına politikanın dışında bir konumda olmayı tercih etmiş ve felsefi anlamda çalışmalar yapmaya devam etmiştir. Kendisini entelektüel açıdan fazlaca etkileyen hocası Martin Heidegger'in Nazilerle olan ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda Gadamer'in bu tutumu hayli ilginç ve dikkat çekicidir. Çok sayıda eser kaleme almış olmasına rağmen şüphesiz en çarpıcı eseri Hakikat ve Yöntem'dir. Gadamer, Hakikat ve Yöntem'de 'hakikat' olmaksızın yaşayamadığımızı, yöntemden önce hakikatin gelmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Hakikati tanımlarken onu değişmeyen, mutlak bir kavram olarak kabul eden ve hakikatin mutlaklık ile bağlantılı olduğunu ileri süren geleneksel epistemoloji birçok düşünür tarafından eleştiri yağmuruna tutulmuştur. Hakikatin nesneye uygun düşen gerçek bilgi, bilme eyleminin bir icadı olarak görülmesi yaşama tezat olan başka bir gerçeklik algısının doğmasına neden olmuştur. Öte yandan geleneksel epistemoloji anlayışının reddedilmesi ve bunun yerine hakikatin aslında bir yorum olduğu yönünde geliştirilen görüşler ile ortaya çıkan yorum farklılıkları da öznelerarasında var olan ilişkinin temeli açısından sorun çıkarabilmektedir. Ancak Gadamer'e göre söz konusu yorum farklılıkları, öznelerarası ilişkinin temelini tahrip eden bir durum değil, aksine hakikat inşasında diyalog aracılığı ile kurucu bir rol oynamakla birlikte evrenselleşmenin de yolunu açan bir anlamaya olanak sunmaktadır. Gadamer hakikatin diyalog yoluyla ayrıştıran değil uzlaşımı sağlayan bir şey olduğunu ortaya koymak için "ön yargı", "tarihsellik", "dil", "gelenek" ve "öznelerarasılık" kavramlarından hareket etmektedir. Hakikat, Gadamer için yokluğu düşünülemeyen yaşam koşulu olduğundan en temel problemdir. Gadamer'in pozitivist düşünceyle beraber insan bilimlerini mutlak ve nesnel bilgi diye nitelendirilen hakikate eriştirecek yöntem olarak inşa etme arayışı şeklinde süregelen hermeneutikle hesaplaşması da bu nedenledir.

Birçok düşünürün görüşleriyle olgunluk kazanan pozitivist bilim düşüncesinin eleştirel bir biçimde ele alınması fikri Gadamer'in de üstlendiği bir görev olmuştur. Bu bağlamda Gadamer'in ortaya koyduğu kavramlar, zaman zaman yanlış anlaşılmanın yanında tahrik edici kavramlar niteliği taşımaktadır. Gadamer, pozitivist hegemonyasını insan bilimleri üzerine çökmüş bir kara bulut olarak görmektedir. Bu görüşünden ötürü de araçsal aklın kritiğine yönelmiştir. Onun bu yönelimi, hermeneutik deneyimin işleyiş biçiminin, araçsal aklın işleyiş biçimi karşısında temellendirilmesi amacını gütmektedir. Gadamer'in bilimin teknolojik açıdan değişimi ve gelişimine yönelik duymuş olduğu kaygılar, eleştiri vasıtasıyla somut bir hal almış ve yaşam deneyiminin eleştiriyi temele alan bir diyalog şeklinde ortaya konulmasını sağlamıştır.

Burada sözü edilen yaşama deneyimi, yaşamın tarihselliğe uygun olması ile elde edilecek bir deneyimdir, çünkü insan bilimleri ancak böylesi bir deneyime dayanmalıdır. Modern bilimin kendine has yöntemi olan bilimsel yöntemin sınırları dışarısında olan her şey modern bilim tarafından meşruiyeti ve hakikatle olan ilişkisi sorgulanması gereken şeylerdir. Oysa Gadamer'e göre felsefe, sanat ve tarih aracılığıyla elde edilen deneyimler, bilim ve onun yöntemi olan bilimselliğin alanının sınırlı olduğunu ortaya koyan bir tür uyarı görevi görmektedir. Çünkü insana ait eylemler değişime tabi olan ve zorunluluk unsuru barındırmayan şeylerdir. Bundan ötürü, bizlerle ilgili olan her hakikat, bu temel ontolojik hakikatin üzerini örtmemeli, aksine onu varsayıp onun üzerine kurulmalıdır (Wachterhauser, 2002, s. 130). Doğal olarak böylesi bir anlayış bilimsel hakikatin karşısında direniş gösteren farklı türden bir hakikatin de olanaklı olabileceğini göstermektedir. Gadamer, farklı türden bir hakikat denemesini öncelikle sanatsal tecrübeyi ele almakla gerçekleştirir ve bu şekilde yalnızca sanatta kendini açığa çıkaran hakikati göstermiş olmakla kalmayıp, anlama, yorumlama ve hermeneutik tecrübe aracılığıyla oluşturulacak yeni bir hakikat görüşünün de olanağını irdeler. Gadamer hermeneutik tecrübeyi şöyle açıklar:

“Hermenoytik tecrübe, planlayabileceğiniz ve kontrol edebileceğiniz bir şey değildir; aksine o beklentilerinize karşı hareket eder; sizi durdurur ve yeniden düşünmeye zorlar. Bu tecrübe insani sonluluğun/sınırlılığın tecrübesidir; hermenoytik tecrübe, görev ister bir metni yorumlamak ister bilimsel ya da sanatsal bir görevi yerine getirmek ister daha da genelde bir şeyi kelimelere dökmek olsun her anlama hadisesini belirler.” (Gadamer, 2008-a, s. XVII)

Gadamer’in Hermeneutik Düşüncedeki Konumu ve Felsefi Hermeneutik

Gadamer’in hermeneutik düşüncedeki konumunu görebilmek ve felsefi hermeneutiğin ne ifade ettiğini idrak edebilmek, hermeneutiğin tarihsel bağlamda nasıl ortaya çıktığının ve ne tür bir gelişim gösterdiğinin araştırılıp incelenmesi ile mümkündür. Çalışmamız daha çok Gadamer’in kendi felsefesinin temeline yerleştirdiği iki önemli kavram olan ön yargı - hakikatin dilsel ve tarihsel koşullar bağlamında ele alınmasını amaçladığı için hermeneutiğin ortaya çıkışı ve gelişimini derinlemesine değil, özetleyici ve anlaşılır bir perspektifte ele alacağımızı belirtmemiz yerinde bir ifade olacaktır. Kısaca ‘yorumlama sanatı’ olarak bilinen hermeneutik, genel itibarıyla insanın eylem, söz, oluşturduğu ürün ve yapıların anlamını kavrama ve yorumlama sanatıdır. 19. yüzyılda pozitivist düşünce tarafından geliştirilen yöntem fikrine ve doğa bilimlerinin metodunu anlam, yani insan bilimlerinde de kullanma hareketine karşı, tarih ve toplum bilimi gibi insan bilimlerinin alanına ait olan insan varlığının başat niteliğinden ötürü, değişik bir metoda gereksinim duyduğu anlayışının sonucunda ortaya çıkan yorum teorisi (Cevizci, 2003, s. 182).

Hermeneutik, köklü bir tarihsel süreç içerisinde gelişim göstermiştir ve dolayısıyla felsefi hermeneutik de bu son derece zengin olan tarihsel sürecin meydana getirdiği gelenek üzerine inşa edilmiştir. Hermeneutiğin henüz felsefi nitelik taşımadığı versiyonunun anlaşılması ve onunla felsefi hermeneutik arasında ne çeşit bir ilişki olduğunun tespit edilmesi felsefi hermeneutiği anlayabilmenin öncelikli koşuludur. Çünkü Gadamer kendi anlayışını ileri sürerken daima hermeneutiğin eski formuna göndermelerde bulunur ve onu kullanarak kendi görüşüyle onun arasındaki farklılıkları belirtir (Topakkaya, 2007-a: 76-77). Hermeneutik tarihinin önemli durakları Platon, Luther, Schleiermacher, Dilthey, Heidegger ve Gadamer’dir. Platon’a göre hermeneutik tanrıların sözlerini açıklama sanatıdır. Antik Yunan ve Patristik dönemde tamamlanmamış haliyle hermeneutiksel ilke ve kurallar parça parçadır. Bu parça parça bulunma hali Luther tarafından sonlandırılıncaya dek sürmüştür. Ancak Luther’in çabaları da yetersiz kalmış ve onun eksiklikleri Schleiermacher tarafından giderilmiş ve böylelikle hermeneutiğe üniversal bir özellik kazandırılmıştır (Topakkaya, 2016: 180). Schleiermacher’in üniversal özellik kazandırdığı hermeneutik Dilthey tarafından benimsenmiş ve tinsel bilimlerin yöntemi olan hermeneutiğin alanını genişletmiştir. Sonrasında Heidegger, felsefesinin temeline yerleştirdiği varlık sorusundan hareketle, insan varoluşunun temeli (*fundamental*) olarak gördüğü hermeneutiğe yeni bir form kazandırmıştır.

Hermeneutiği ne yalnızca tinsel bilimlerin yöntemi ne de her çeşit ürünün derinlemesine anlaşılması ve yorumlanması sanatı olarak ifade edilemeyeceğini belirten Gadamer’e göre hermeneutik bir alandır. Bu alan direkt olarak insanın tarihselliği, sonluluğu, zamansallığı, sahip olduğu dini ve benimsediği kültürü ile doğrudan ilişkilidir. Hermeneutik bir yandan varoluşun gizemini anlamaya çalışırken diğer yandan başka insanlarla özsel anlamda bir birliğin kurulması gerektiğini tavsiye eden bir disiplindir (Topakkaya, 2016, s. 180). Kendisini sanat, tarih ve felsefe deneyimlerinde belli eden bilinç, bilimsellik iddiası bulunmayan hakikat deneyiminin de şartıdır. Bu sebeple Gadamer’in ortaya koymaya çalıştığı hermeneutiğin amacı bir yöntem geliştirmek değil, insan bilimlerine has anlama tecrübesinin dünya ile olan bağının nelliğini açıklamak ve bu bağın yöntem arayışından öte bir durum olduğunu göstermektir. Gadamer, Hakikat ve Yöntem’in ikinci baskısının önsözünde amacını açık bir şekilde dile getirmiştir: “Belki de niyetimin ne olduğunu ve

ileri sürdüğüm tezin temel çerçevesini tekrardan çizmeliyim. Ben önceki zamanların hermeneutik anlayışı tarzında anlamaya rehber olacak bir eser verme niyetinde değildim. İnsan bilimlerinin metodolojik prosedürüne yön tayin etmek bir yana, onu betimleyecek bir kurallar silsilesi geliştirme niyetinde de değildim. Saptadığım şeyleri pratik sonuçlara erişirmek amacıyla bu alanlarda çalışmanın teorik zeminlerini irdelemeyi de amaçlamadım. Benim esas iddiam felsefidir. Doğal olarak burada konu, anlam bilimlerinin metotları değildir.” (Gadamer, 2009: XLI).

Gadamer daha evvel Kant’ın sormuş olduğu bir soruyu kendi bakış açısından hareketle yeniden gündeme getirmektedir. Kant bilgi elde etmeyi olanaklı kılan koşulu ve o koşulun sınırlarını sormaktaydı (Kant, 2015, s. 23). Gadamer işe şu soruyu sormakla başlar: ‘Anlama nasıl olanaklıdır? Soru insana özgü bütün tecrübelerle yöneltilmiş olan bir sorudur. Bunu yaparken Gadamer, anlamının temelini yönelik vurgu yapan Heidegger’in görüşünü merkeze alır. Heidegger’e göre, ‘insan Dasein’ ontolojik bakımdan hermeneutik bir varlıktır; herhangi bir şeyi herhangi bir şekilde anlamak demek onu yorumlamak demektir. Dasein’a bağlı olarak anlama ve yorumun olmadığı bir dünyadan söz etmek mümkün olmadığı gibi böylesi bir dünya tecrübe de edilemez (Gadamer, 2008-a, s. XV). Hermeneutik konu edildiğinde Gadamer’in, Heidegger’in görüşü ile yakın bir görüşe sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Her ne kadar Gadamer, Heidegger olmaksızın kendi felsefesinin de var olamayacağını dile getirmiş olsa da Heidegger’in hermeneutik ile ilgili görüşleri hermeneutiği temellendirmek adına yeterli olmamıştır. Heidegger hermeneutiği ontoloji ile ilişkilendirmiş ve onu insan varlığını anlamak için gerçekleştirilen çaba olarak görmüştür. Gadamer de bu düşünceden hareket ederek dilsel ve tarihsel koşullar bağlamında felsefi hermeneutiğin temellerini saptamak için çalışmıştır (Topakkaya, 2007-a: 90). Belirtildiği üzere anlama, yorumlamadır ve bu yorumlama Dasein’ın anlama ve yorumlama olanaklarına tabi olması ile gerçekleştirilir. Sözü edilen olanaklardan kopuk bir biçimde tecrübe edilecek bir dünya olanaklı değildir. Anlama, nesnenin mutlak ve nesnel bakımdan kavrayışına erişmeye gücü yeten bir yeti olmamasına rağmen, hermeneutik ve anlama bilimleri, kendine, insanın kendi özbilincine erişebilmesi bakımından daha fazla seçkin bir yer edinmiştir. Gadamer bu sebeple, anlamaya ait bir zemin meydana getirmek için uğraşan metodolojik ve epistemolojik yaklaşımlardan uzak durmaya çalışmıştır. Öte yandan insan, daima kendisine bir perspektif veren, farklı perspektifleri de içerisine alan bir geleneğe doğmaktadır.

Gelenek, anlama ediminin sınırır. Çünkü bir yandan insana perspektif sunar, diğer yandan anlama ediminin başka perspektiflere karşı uzak bir mesafede durmasına sebep olur. Gadamer bu yüzden anlama deneyiminin, geleneğin sınırına takılmadan edemeyeceğini vurgular (Dede, 2017: 126). Bu sınırlılığın farkında olmak ve onu kabul etmek gerekir. Farkındalık ile insan kendisiyle birlikte başkalarının perspektiflerini de içine alan geleneğe dönük olacak ve bu yolla sınırlılığı da aşma imkanını elinde bulunduracaktır. Sınırlılığın farkında olmak insanı hem başkalarına karşı hem de kesin bir şekilde bilinemez olana karşı “açık” olmaya yönlendirmektedir. Açık olma durumunda da hakikat kendisini ifşa eder. Mutlaklık istenci bu nedenle bir yöntem aracılığıyla elde edilecek bir şey değildir. Gadamer’den önce, hakikate ulaşmak adına bir yöntem geliştirmeyi amaç edinen hermeneutik geleneği, yöntemin hakikat arayışında disiplini sağlayacak şey olduğuna inanmıştır. Gadamer ise hakikate giden yolda bir yöntem geliştirmenin gerekli olmadığına inanır ve bu karşı çıkışı sanatta ortaya çıkan hakikat fikriyle gerçekleştirir.

Gadamer’e göre, hermeneutik, bilimin alanının ötesinde yerleşmiş olan deneyim biçimleriyle ilgilenmektedir; direkt olarak felsefi, sanatsal ve tarihi deneyimler ile (Wachterhauser, 2002, s. 127). Hakikat Gadamer’e göre yalnızca bilimsel bir kavrayışa indirgenebilecek bir şey değildir. Gadamer’in bu iddiası kendi görüşlerinin kilit noktasıdır. Çünkü onun yapmaya çalıştığı, içerisinde yöntem barındırmayan sanatın hakikati ifade edemeyeceği düşüncesine karşı çıkmaktır. Bu bağlamda hermeneutiğe sanatsal bir anlam yüklemek için uğraşmaktadır. Felsefi hermeneutik konu olduğunda akıllara ilk sırada gelen düşünür kuşkusuz ki Hans-Georg Gadamer’dır (Topakkaya,

2007-a, s. 84). Başka bir ifadeyle hermeneutiğin felsefi tartışmalarda odağa yerleştirilmesi hususunda Gadamer ilk akla gelen isimdir (İşbir, 2013, s. 72). Gadamer’in çabalarıyla tinsel bilimlerin yöntemi olmaktan çıkarılan felsefi hermeneutik fenomenlerin özgür bırakılmasını savunan felsefi bir yöne doğru evrilmiş, varlığın kendine anlam kazandırmasına olanak tanıyan bir alan haline gelmiştir. Böylece artık dil ve anlam, metodu işaret eden salt kavramlar değil, bizatihi insanı ve onun varlığının özelliklerini ortaya çıkaran temel belirlenimler olarak görülmeye başlanmıştır. Bu durum aynı zamanda insanın kendisi ve diğer insanlarla barışık şekilde ilişki kurabilmesini de sağlamaktadır.

Dil ve Tarihselliğin Sonucu Olarak Gelenek

Aklın sahibi bir varlık olmasının yanında insanın dile sahip olması onun diğer tüm canlılarla karşılaştırıldığında ayırt edilmesini sağlayan bir vasfıdır. Gadamer’e göre bu sahip olma durumu insanla ilgili olan her şeyin dilde gerçekleştiği anlamına gelmektedir. Bu sebeple dil, Martin Heidegger’e göre insanın içerisinde yaşadığı bir ev niteliği taşımaktadır. Ev, tarihsellik ve onun bir sonucu olan geleneksellikte çevrenmiştir. Böyle bakıldığında dilin ve geleneğin tüm bir varlığı kuşatan asli bir öge olarak karşımıza çıktığını söylemek mümkündür. Varlığı çepeçevre sarmasının yanı sıra dil ve gelenek, Gadamer felsefesinin şekillendirici öğeleri olarak dikkat çekmektedir. Dilin, yaşayan dünyadan kopuk şekilde düşünülmeceğine yönelik ortaya atılan fikirler Heidegger’in dile ontolojik bir durum atfetmiş olmasıyla birlikte zirveye ulaşmıştır. Varlığın unutulduğunu ileri süren Heidegger, onu tekrar düşünmenin konusu yapmaya çalışır.

Heidegger dili, organizmanın kendini dışavurumu olarak görmediği için onu semboller sistemi gibi değerlendirmez. Ona göre insan dili değil, dil insanı konuşmaktadır. Dil, varlığın aydınlanarak - gizlenerek ortaya çıkmasıdır (Heidegger, 2013: 18). Bu açıdan bakıldığında dil, Heidegger’e göre o ünlü, bilindik ifadesiyle “varlığın evidir.” Çünkü dil varlığın kendisini ifşa ettiği yerdir. Dil, Heidegger tarafından insanın varoluş bakımından tarihsel oluşunu ve tarihi meydana getirmesini sağlayan bir dinamik olarak sunulmaktadır (Palmer, 2008, s. 206). Gadamer’in dile yönelik fikirleri de kökeninde dile atfedilmiş olan ontolojik boyuta dayanmaktadır. Gadamer’e göre, dilin sadece insanların birbirleriyle iletişim kurmasını sağlayan bir araç şeklinde görülmesi, onun esas konumunun göz ardı edilmesi demektir. Çünkü bu görüşün aksine dil, tüm bir varlık âleminin özünü oluşturur ve bu sebeple göz ardı edilmesi mümkün olmayan bir ortamdır. Diğer taraftan insan, kendini varlıkta bulduğu ilk zamandan beri daima bir ortam ve durum içerisinde dir.

Heidegger’e göre insan kendini “fırlatılmış” olarak bulmakta ve yaşamını tarihsel bir varlık olması dolayısıyla tarihselliğin sonucu olarak ortaya çıkan gelenek içerisinde sürdürmektedir. İnsanın içinde bulunduğu ortamdaki kopuk şekilde yaşamayacak olması aynı zamanda dilin gelenekle bağlantı halinde olduğunun bir ifadesidir. Dil ile gelenek arasında karşılıklı bir ilişki olduğu açık bir biçimde söylenilebilir. Çünkü dil nasıl her zaman geleneğin içerisinde yaşıyorsa, gelenek de her zaman dilsel bir alan içerisinde varlığını devam ettirmektedir. Herhangi bir sözcüğün yalnızca tek anlamla sınırlandırılmaması, birçok sebepten sözcüklerin anlamlarında meydana gelebilen farklılıklar, dilin değişimini işaret etmektedir. Dilde olabilen değişimler Gadamer’e göre gelenekte de olabilir. Geçmişten günümüze bir miras gibi sunula gelen gelenek, hangi ortama aktarıldı ise o ortamın koşullarına bağlı olarak anlaşılacak ve yorumlamalar ile değişime uğrayabilmektedir. Bu bağlamda Gadamer’de dil ve gelenek arasındaki bağın da kesin ve sabit olmadığı, değişimi içerisinde barındırdığı anlaşılmaktadır.

Gelenekten kopmak Gadamer’e göre mümkün değildir. Çünkü tarihsel varlıklar olduğumuz için bizler, geçmişin mirasıyla bugünün bağlanmasını sağlayan gelenekten bağımsız bir biçimde yaşayamayız (Gadamer, 2008-b, s 215). “Her nasıl olursa olsun, geçmişle bildik ilişkimizi geçmişle aramızdaki mesafe ve kendimizi gelenekten özgürlük karakterize etmez. Aksine biz daima geleneklerde konuşlanmış durumdayız ve bu hiçbir şekilde araştırma nesnesine dönüştürülebilir bir

süreç değildir. ... Gelenek daima bir parçamız, bir örnek ya da model, bir kavrayış türüdür; daha sonraki tarihsel yargımız onu bir bilgi türü değil, aksine gelenekle en derin ilişki kurma türü olarak görebilir.” (Gadamer, 2009, s. 27) Gadamer bu sözleriyle gelenekten bağımsız olunamayacağını dile getirmiştir. Gelenek, “gelenek” olarak nitelendirilmese bile kendi varlığını devam ettirmektedir ve her insan farkında olmasa da bütün eylem ve hareketlerini bu geleneğin zemininde gerçekleştirmektedir (Misgeld, 2002, s. 80). İşte bu sebeple Gadamer’e göre geleneği anlayıp onun bilincinde olmak, geçmişte kalan bir şeyi tekrardan oluşmak ve oluşturulan şeyi kendimizle eş zamanlı duruma getirmekten ibaret olmayıp, aksine onun kendimizle daha evvelen eş zamanlı olduğunun farkına varmaktır (Gadamer, 2004, s. 25).

Mecburi Durak: Ön yargı

Gadamer’in ön yargı ile ilgili görüşlerini anlayabilmek için öncelikli olarak Heidegger’in görüşlerine bakmak ve onları anlamak gereklidir. Felsefi anlamda gerçekleştirilecek olan analizin temel kavramı Heidegger’e göre “anlama”dır. Daha evvel tinsel bilimlerin yöntemi olarak kabul görmüş olan anlama, Heidegger tarafından bir öz belirlemesi ve aynı zamanda insanın temel bir varolabilme kategorisidir (Topakkaya, 2007b: 83). Heidegger’in felsefesinin zeminini ifade eden soru ‘varlığın anlamı’na yönelik sorulan sorudur ve bu soru onun tüm düşünsel serüveninin temeli olmakla birlikte ayrıca geliştirmiş olduğu anlama teorisiyle de çok yakından ilintilidir. Var olana terminolojik bağlamda ‘Dasein’ diyen Heidegger, Dasein’in kendisini her zaman kendi varoluşundan hareketle anladığını vurgulamaktadır. Tüm varolanlar içerisinde farklı bir konuma sahip olan Dasein, başka bir ifadeyle ‘insan varlığı’ özüne ait bir biçimde dünya içerisinde varolmaktadır ve onun varlık anlayışı hem dünya gibi bir şeyin hem de dünyada varolanın varlığının anlayışını ilgilendirmektedir. Doğal olarak diğer tüm ontolojilerin kaynağını ondan alacağı ‘fundamental ontoloji,’ Dasein’in varoluşsal (*existansiyel*) analitiğinde aranmalıdır (Heidegger, 2011: 11-12). İnceleme konusu yapılması dolayısıyla fenomenoloji, ontolojidir, yani, varolanların varlığının analizi üzerine çalışan bilimdir. Öte yandan Dasein’in, insan varlığının fenomenolojisi de hermeneutiktir ve söz konusu hermeneutik, tüm ontolojik bağlamdaki araştırma ve incelemelerin olanak şartlarının çalışılması anlamına gelmesi gereken bir hermeneutiktir (Heidegger, 2011: 38-39).

İnsan varlığını saptama ve tasvir etme çabasında olan Heidegger’in, insan varlığının tarihsel oluşu ve anlamının ön-yapısına dair ortaya koyduğu görüşlerden ötürü ‘hermeneutik daire’ düşüncesi önemli bir düşünce olarak karşımıza çıkmaktadır. Hermeneutik daire, parça-bütün arası ilişkide, parçalar vasıtasıyla bütünün ne anlam ifade ettiğinin anlaşılması, öte yandan bütün aracılığıyla da parçaların ifşa olduğu dairesel bir ilintinin ifadesidir. Yorumlanacak olan şeye doğru bir yönelim gerçekleştirirken, onun meydana gelişindeki şartları, içinde barındırdığı dilin arka planını göz önünde bulundurmak gerekir. Yorumlamanın dairesel bir süreç içerisinde gerçekleşmesi bir zorunluluktur. Çünkü nasıl bütün parçalara göre anlaşılır hale geliyorsa, parçalar da aynı şekilde anlaşılır olabilmek için bütüne ihtiyaç duymaktadır (Özlem, 1998: 82).

Heidegger, hermeneutik daire ile anlamının pratik düzlemde betimlenmesini değil, yorumu gerçekleştiren, daha net bir ifadeyle ‘yorumlayıcı olan anlamının’ gerçekleşme şeklini betimlemeyi kendisine amaç edinmiştir. Gadamer’e göre Heidegger tarafından burada amaçlanan şey, bir dairenin varlığının kanıtlanması değil, söz konusu dairenin hermeneutik refleksiyon ile ‘ontolojik-pozitif’ bir yere sahip olduğunun kanıtlanmasıdır. Ancak böylesi bir betimleme, ne yaptığının ve nasıl yapacağını idrakinde olan yorumcular için net bir betimleme olmaktadır. Mühim olan bizzat ‘şeylerin kendilerine’ odaklanmaktır. Bu aynı zamanda yorumcunun temel görevidir. “Yorumcunun kendisine şeylerin kendilerinin rehberlik etmesine izin vermesi, ilk, son ve daimi bir görevdir.” (Gadamer, 2009: 5) Aksi taktirde anlama gayretindeki kişi yanlış bir yöne doğru gider. Daha net bir

ifadeyle, kendini şeylerin kendilerinin rehberliğine teslim etmeyen kişi yanlış istikamette ilerler. Metni anlama girişiminde bulunan kişi, anlamaya çalışmaktan ziyade, metnin kendisine bir şeyler söyleyecek olmasına kendisini hazırlamalıdır (Gadamer, 2009: 8-9).

Hermeneutik bakış açısına ve donanımına sahip olan bilinç, metne zaten bu farkındalık ile yaklaşır. Bu söylemlerden bilincin nötr olması ya da kendisini tamamen yok sayması gibi anlayışlar çıkarılmamalıdır. Çünkü bilincin sahip olduğu bu farkındalık çeşidi onun kendi ön-anlam ve yargılarının, ön-temeller haline getirilmesini gerekli kılmaktadır. Mühim olan kişinin kendinde var olan ön yargıların bilincinde olmasıdır, öyle ki, metin de salt ötekiliği ile kendini açığa çıkarabilsin, böylelikle kendine has objektif olan hakikati kişinin ön-anamları karşısında açık bir biçimde sunabilsin (Gadamer, 2009: 9). Nitekim yorumlamak demek, kişinin kendine ait ön-kavramları, metnin anlamı bizimle hakikaten konuşuyormuşçasına oyuna dahil etmesi demektir (Gadamer, 2009: 189). Heidegger’in düşüncesine göre anlama, hem ön-kabul, ön-yapı, ön-varsayım hem de as-yapıyı (bir şeyi bir şey olarak anlama) barındırmakta yahut gerektirmektedir. “Anlam tasarımın ön-sahiplik, ön-görme ve ön-kavrama ile yapılandırılmış olan nereye yönelikliğidir ki ondan hareketle bir şey bir şey olarak anlaşılır olur.” (Heidegger, 2011: 160) Anlama gerçekleşmeden evvel de ‘bir şey’ olan ‘bir şeyler’ anlama ile insan tarafından anlaşılabilir olmaktadır. Anlaşıldığı üzere bir şeyleri anlamaya çalışan zihin, anlama edimini gerçekleştirmeden önce birtakım ön kabul ve ön yargıları beraberinde getirmektedir. İnsan, tarihsel bir varlık olmasının sonucu olarak ön yargılardan kopuk bir şekilde yaşaması mümkün olmayan varlık konumundadır.

Gadamer’e göre ön yargı, bir durumu saptayan öğelerin bütünü nihai biçimde gözden geçirilmeden evvel verilen yargı anlamına gelmektedir. Burada özellikle belirtilmesi gereken bir husus vardır ki o da ön yargının mutlak suretle yanlış yargı anlamına gelmediğidir. Çünkü ön yargı pozitif bir değere sahip olabildiği gibi aynı zamanda negatif bir değere de sahip olabilecek bir fikir unsurunu işaret etmektedir (Gadamer, 2009: 11). Aydınlanma geleneği, ön yargıyı aslı olmayan, sansasyonel bir yargı şeklinde kullanmakta ve her aklın ondan sıyrılması gerektiğini ileri sürmektedir. Immanuel Kant’ın Aydınlanmanın parolası olarak lanse ettiği o meşhur söylemi olan “Sapare aude!” yani, “Kendi akıl yetini kullanma cesareti göster!” şeklindeki motto, bireyin her türlü ön yargıdan ve başka akılların rehberliğinde yol almaktan kurtulması gerektiğini salık vermektedir. Bu bağlamda Aydınlanma düşüncesi de ilerlemeci bir kaygı güttüğü için ilerleyebilmek adına geçmişte kalmış olan her türden yargının yine geçmişte bırakılması ve ilerlemenin ilk adımı olan ‘şimdi’ye taşınmaması üzerinde ısrarla durarak vurgulamaktadır. Aydınlanma düşüncesine göre şeylerin bize kendilerini oldukları gibi sunabilmesi, bizim ön yargılarımızdan kurtulmamıza bağlıdır. Çünkü ön yargılar olanı olduğu gibi göstermeyip, aksine gerçeği çarpıtmakta ve nesneye dair objektif bilgi elde ediminin mümkün olmadığını de elimizden almaktadır. Ön yargılar, kişinin kendi akıl yetisini kullanma becerisine erişememiş olmasının bir göstergesi olarak varlıklarını sürdürürler. Aydınlanmanın genel anlamdaki yönelimi ve kanaati, her türden otoriteye kaynak teşkil edebilecek tek şeyin akıl olduğu yönündedir. Buradan çıkan anlama göre, otoritelere gelenek ve ön yargılar kaynaklık edemezler. Fakat Gadamer, Aydınlanmanın ön yargıları yıkmak, akli otoriteye kaynak olarak görmek ve ilerlemeyi sağlamak adına geliştirdiği bu düşüncesini en büyük ön yargı olarak nitelendirmektedir.

Aydınlanmanın ön yargıyı olumsuzlamasına karşı bir duruş sergileyen Gadamer, anlama hadisesine yönelik araştırmalarda karşı çıkılması gereken şeyin ön yargı değil, bizzat Aydınlanmanın ön yargıya karşı geliştirdiği ön yargı olması gerektiğini vurgulamıştır. Gadamer, ön yargıyı ‘geçici bir karar’ olarak nitelendirmekte ve onun anlamayı motive eden öncelikli yönelim olduğunun altını çizmektedir (Dede, 2017: 186). Gadamer’e göre anlamayı olanaklı hale getiren şey ön yargıdır. Bu nedenle ön yargılardan vazgeçmek yerine onların tarihin anlaşılmasını sağlayan şeyler olması dolayısıyla varlığın kökeni olduğunun kabul edilmesi gereklidir (Palmer, 2008: 239). Heidegger’in ifade ettiği gibi insanın kendini, daima bir gelenek ve tarihsellik içerisine fırlatılmış olarak

bulmasından ötürü ön yargılar tarihi anlamayı mümkün kılmaktadır. Yaşamın ön yargılara bağlı biçimde sürdürülmesi ve geleceğe konuşlanmış olmak Gadamer'e göre bireyin özgürlüğünün önündeki bir engel ya da onun özgürlüğünü sınırlayıcı bir şey değildir. Özgür olarak adlandırdığımız insanların bile varoluşsal adımlarında bir kısıtlanmışlık görmek mümkündür.

Nitekim Aydınlanmanın her fırsatta yücelttiği akıl Gadamer'e göre sadece somut, tarihsel koşullarda mevcuttur, hiçbir zaman kendi kendisinin efendisi olmayacaktır, o her zaman faaliyetini sürdürdüğü verilmiş olan şartlara muhtaç olacaktır (Gadamer, 2009: 19). Heidegger'e göre insan daima kendisini bir dil ve tarihselliğin içerisine fırlatılmış hissederek. Bu nedenle içerisine fırlatıldığı tarihselliğe de maruz kalır. Gadamer, Aydınlanmanın akli ön plana çıkararak ve onu her şeyin temelinde olması gereken bir şey olarak yüceltiyor olmasına karşı bir tavır sergiler. Heidegger'in insanın fırlatılmışlığına yaptığı vurgudan hareketle onun sonu ve sınırı olan bir varlık olduğunu da ifade etmekle birlikte tarihin yarattığı etkiden bağımsız metodolojik bir anlamının var olamayacağını ileri sürer. Dolayısıyla anlama, sürekli olarak tarihsellik içerisinde ve sosyal şartlara bağlı olarak gerçekleşir ve hakikatin ön yargılardan azat olmuş bir şekilde tekrardan inşa edilmesi mevzu bahis değildir. Buradan çıkan sonuca göre Gadamer şu açıklamayı yapmaktadır: "Bilgi irademiz ön yargıların boyunduruğundan kurtulmayı ne kadar amaç edinirse edinsin, ön yargılardan kopuk bir anlamının olmayacağı şüphe götürmez" (Gadamer, 2009: 319- 320). Ancak Gadamer'in bu söylemi, ön yargıları tamamen meşru kılınabilir gibi algıladığını ifade etmemektedir. Esas üzerinde durulan mesele sahip olunan ön yargıların mahiyet ve geçerliliğinin irdelenmesi ve keyfiliğe dayanan ön yargılardan uzak durulmasının gerekliliğidir.

Gadamer Felsefesinin Temeli: Hakikat

Metinleri anlama ve yorumlama sanatı olarak tanımlanan hermeneutik yalnızca bilimi alakadar eden bir şey değildir, anlama ve yorumlama insanın özüne işaret eden dünya deneyimlerine ait bir unsurdur. Gadamer'e göre hermeneutik fenomen, özü dolayısıyla bir metot problemi değildir (Gadamer, 2008: XXXIII). Üzerine kafa yorulması ve sorgulanması gereken husus, hakikatin 18. ve özellikle de 19.yüzyılda pozitivist yaklaşımın metoduna teslim edilmiş olmasıdır. Tam da bu sebepten Gadamer'e göre hakikat ile yöntem arasında olmaması gereken bir kopukluk yaşanmaktadır. Söz konusu kopukluk, moderniteyle birlikte gelen, insanın kendi yaşamına dair basitten önemliye, ufaktan büyüğe varana kadar alacağı kararlarda aradığı "mutlaklık" algısına takılı kalıp karar alamamasına neden olmakla birlikte modernliğin de kendisini başarılı görmesine karşın son derece başarısız olduğunun göstergesidir. Gadamer'in ileri sürdüğü felsefi hermeneutik işte bu başarısızlıklardan arınma çabası içerisindedir. Gadamer'e göre yöntem, hayatımızın içerisinde yer alan insani durumları kontrol altında tutamaz. Bizler, onları ancak ve ancak deneyimler, birbirimizle bölüşür, birbirimize aktarır ve hakikat ile beraber yaşamlarımızı sürdürürüz. Gadamer tarafından konu edilen hakikat böylesi bir hakikattir.

Özne-nesne ontolojisini temele alan yöntem düşüncesinden doğan mutlaklık fikri, modern öznelciliğe düşülmesinin yanı sıra kişinin tarihselliğini de göz ardı etmesine neden olmaktadır. Buradaki söylemlerden Gadamer'in yöntem fikrinden tamamıyla uzak durulması gerektiğini düşündüğü anlayışı çıkarılmamalıdır. Aksine Gadamer, yanlışlardan uzak durabilmek adına yöntemin kabulünü de vurgulamaktadır. Onun karşısında durduğu şey, doğruluğun saptanması ve mutlaklık ilkesini kökene yerleştirmekle hakikat bilgisini yöntem vasıtasıyla sınırlandıran bilimsel nesnellik düşüncesinin ardına gizlenen özne-nesne ontolojisidir (Çetin, 2019: 76-77). İnsanı bir özne olarak nesneden uzaklaştırma öngörüsünde bulunan metodun universal bir ivme kazanmaya yönelik iddiasının karşısında insanın hakikati, başka bir söylemle dünya deneyimleri yer almalıdır. Bu anlayışından ötürü Gadamer'in hermeneutığe kökeni itibarıyla ontolojik bir perspektiften yaklaşımını söylemek mümkündür. Bilimsel metotların hiçbiri ile hakikate erişilemeyeceğini

Gadamer’de Dilsel ve Tarihsel Koşullar Bağlamında Ön Yargı ve Hakikat

savunan Gadamer’e göre hakikat yalnızca hermeneutiğin doğru bir şekilde anlaşılması ve amacına uygun olarak kullanılmasıyla elde edilebilen bir şey olmaktadır. Hermeneutiğe üniversal bir nitelik atfeden şey dilin, anlamının ve geleneğin varlığın üzerindeki sis perdesini aralaması ve varlığın bu yolla kendisini ifşa etmesidir.

Nitekim hakikat, Gadamer’e göre tarihselliğin sonucu olan gelenekte temsilini bulan, dile dökülen ve anlamaya kendisini hakikat olarak sergileyenle karşılaşılmasıdır (Dede, 2017: 242). Gadamer’e göre hakikat, herhangi bir bilimsel metot ile değil, diyalog sırasında diyaloga taraf olanların öznel olarak durdukları noktayı yahut düşüncelerini aşmak suretiyle aşikare olan düşünceyi ifade etmektedir. Daha anlaşılır bir söylemle hakikat, kendini diyalog sırasında açığa çıkaran bilgidir (Dede, 2017: 269). Bu düşünceden hareketle hermeneutiğin ve anlamının alanının hakikatin kendini açığa çıkardığı dil ve diyalog ortamına işaret ettiğini söylemek yanlış olmaz. Burada Gadamer tarafından ifade edilen ‘ufukların kaynaşması’ kavramı ön plana çıkmaktadır. Çünkü Gadamer’e göre insanın ‘öteki’ olarak addedilen diğer insanlarla olan diyalogları hakikatin ortaya çıkışının olanağını sağlamaktadır.

Gadamer ve Habermas Arasındaki Tartışma

Gadamer’in felsefi hermeneutik ile ilgili görüşleri kendisine geniş bir çerçevede yer bulmuş ve geliştirdiği savlar birçok düşünür tarafından kabul edilmiş, birçokları tarafından da eleştirilmiştir. Onu eleştirenler arasında en çok ses getiren düşünür Jürgen Habermas olmuştur (Topakkaya, 2007b: 97). Bunun nedeni, iki düşünür arasındaki tartışmaların başkalarının da fazlasıyla dikkatini çekmesiyle felsefi hermeneutiğin daha fazla alana yayılmasına olanak sağlamış olmalarıdır. Başka bir ifadeyle ikilinin tartışmaları felsefi hermeneutiğin tarihsel gelişim sürecinin olumlu yönde gelişmesine aracılık etmiştir. Görüşlerini ileri sürerken Habermas doğrudan olmasa bile dolaylı yollardan Gadamer’e ve onun felsefi hermeneutiğe yönelik düşüncelerine karşı bir tutum sergilemektedir.

Pozitivist düşüncenin ardından anlam bilimlerine temel bulma arayışlarının ve bu amaçla yapılan girişimlerin kendilerince bir ön kabulleri mevcuttur. Bu kabul, ‘tarihsel ve toplumsal gerçekliğin incelenmesinde doğa bilimlerinin metodunun iş göremez ya da yeterli olamaz’ şeklindeki iddiasının kabulüdür. İnsanı insan yapan ve onun doğasına özgü olan özelliklerin araştırma konusu yapıldığı bilimlere temel bulma girişimlerinin kökeninde, pozitivist düşüncenin kazandığı ivme ve buna bağlı olarak gösterdiği gelişmelerden ötürü ortaya çıkan kaygı vardır. Bu kaygıyı taşıyanlar arasında Gadamer ve Habermas da bulunmaktadır. Duyulan kaygının sonucunda Gadamer, insan bilimlerini ontolojik perspektif üzerinden temellendirmeyi, Habermas ise araşsal aklın kritiğini yapmayı kendilerine amaç edinmişlerdir.

İnsanın varoluşu dilsel ve tarihsel koşullara bağlıdır ve insanın bu koşullar olmaksızın kendine ait bir yaşam alanı oluşturması olanaklı değildir. İşte bu noktada hermeneutik her zamankinden çok daha fazla önemli olmaktadır. Çünkü insan, yaşam alanının hermeneutik deneyim sayesinde oluşturmayı başarır. Gadamer ile Habermas arasındaki çekişmenin özü ya da temel dayanağı da burada yatmaktadır. Hermeneutik deneyimi öncelikli olarak ön yapılı bir uygulama olarak gören iki düşünür, ön yapının kavramsal bir zemin kazanması hususunda birbirleriyle tartışmaktadır. Tartışmanın tek nedeni bu değildir. Ayrıca ‘refleksiyonun’, ön yapının gizemini açığa çıkartarak onu anlaşılır kılacak bir unsur olması, onun da kavramsal hale getirilmesi yönündeki gereklilik algısı yine bu iki filozof arasında gelişen yeni bir tartışmanın fitilini ateşlemektedir. Hermeneutiğin temeldeki kabullerinin belirlenip, ardından kavramsal düzleme getirilmesini amaçlayan tartışmada Gadamer, refleksiyonu, dilsel şartların etrafını çevrelediği bir refleksiyon olarak sunarken, Habermas ise tam tersi bir fikirle karşımıza çıkmaktadır.

Tartışmanın odağında otorite ve aklın birbirleriyle olan ilişkisinin önemi yer almaktadır. Habermas, Gadamer'e bir suçlamada bulunur ve onun anlama sürecinde ortaya çıkan refleksiyonun sahip olduğu güce gerektiği kadar önem vermediğini ifade eder. Habermas'a göre ön yargı ve otoritenin rehabilitasyonu fikrini ileri sürmekle Gadamer, dogmatik bir iddiada bulunmaktan başka bir şey yapmamaktadır. Ancak Gadamer, kendisine yöneltilen bu suçlamaya, hermeneutik anlamlandırmanın bilinçlendirme operasyonunu başarılı bir şekilde yürüttüğünü ve ön yargılar aracılığıyla değerlendirilen şeylerin bu deneyim sayesinde değişik bir anlayışla birlikte yorumlandığını söyleyerek karşılık vermektedir (Topakkaya, 2016: 298). Habermas, Gadamer'in otorite kavramını bilgi kavramıyla bağlantılı bir şekilde ele alması ve otoriteyle akıl arasında böyle bir tespitte bulunmasından ötürü, hangi geleneğin akli kabul edip hangisinin reddedeceğinin eleştirel biçimde belirlenmesinin olanaksız olduğunu ifade ederken, Gadamer bu tespitinin ve koymuş olduğu bu ayırımın kendi içindeki hermeneutik refleksiyon çerçevesinde eleştirilmeden kabul edilmesi gereken bir gerçeklik olduğunu vurgulayarak Habermas'ın bu yöndeki eleştirisine cevap vermiştir (Topakkaya, 2016: 299).

Habermas'ın Gadamer'e yönelttiği eleştiriler bunlarla sınırlı kalmamıştır. Gadamer'in ileri sürdüğü hermeneutiği 'dilselliğin idealizmi' olarak algılayan Habermas, böylesi bir hermeneutiğin dilin gerçek sınırlarının saptanmasında yanlışlıklara yol açtığını belirtmektedir. Gadamer'in dilin evrensel olması düşüncesiyle ifade etmek istediği şey 'dil arama' sürecidir. Dilin evrenselliğine bağlı olarak hermeneutiğin evrenselliğini eleştiren Habermas'ın fark edemediği husus, dilin evrensel oluşuyla kastedilenin her bir şeyin sorunsuz şekilde söylendiği ve anlaşıldığı bir dil olmadığıdır. İkili arasında son tartışma konusu ise ideoloji kritiği ile psikanalize yönelik bakış açılarındaki farklılıklardır. Gadamer başlangıçta da belirtildiği üzere bilimsel metodun, yaşam dünyası kavramıyla tamamıyla karşıt olduğunu ileri sürmekteydi. Habermas ise bu hususta Gadamer gibi düşünmemekle birlikte, ona göre, psikanaliz ve ideoloji kritiği, sosyal alanlarda yönetsel ve nesnel olabilen bir bilimselliğin de mümkün olabileceğini göstermektedir. Gadamer bu eleştiriye karşı, kendisinin hakikat ve yöntem arasında hiçbir zaman keskin bir ayrıma gitmediğini belirtir. Onun karşı olduğu şey, yönetsel ve yöntem dışında bir hakikatin bulunmadığı yönündeki iddiadır (Topakkaya, 2016: 310-311).

Sonuç

Hakikat düşüncesinin kesin ve asla değişmez bir düşünce olarak değil aksine insan yorumlarına bağlı olarak insana ait dünya ile arasındaki bağ bakımından tekrar değerlendirilmesi önemli bir gerekliliktir. Hakikat sorunu ontolojik ve dolayısıyla varlığın yaşantısıyla ilgili bir sorundur ve bu bakış açısıyla ele alınmalıdır. Gadamer, dilsel ve tarihsel koşullar bağlamında ön yargı, gelenek, akıl, diyalog gibi kavramlarla hakikat probleminin karşılıklı ilişkiler ağıyla şekillendiğini ileri sürerek hakikat üzerindeki perdenin aralanmasına önemli bir katkı sağlamıştır. Dolayısıyla ona göre insanın kendisini tanıması hususunda hakikat problemi belirleyici bir rol oynamıştır. Değişim ve oluşa tabi olan insan yaşantısı, varoluşun tarihselliğine ve zamansallığına vurgu yapmakla birlikte değişmez hakikat idealinin de ne kadar anlamsız olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Gadamer'e göre anlama ve yorum farklılıkları, dilin ve tarihselliğin imkanları içerisinde gerçekleşen ve içinde bulunduğumuz geleneğin bir getirisi olarak da ön yargılarımızı var eden kurucu bir unsuru ifade etmektedir. Buradan anlaşılan sonuç şudur ki; bilincimiz, dünyaya doğru yönelimde bulunurken saf ve kesin değildir, tarihselliğin ve geleneğin tesiri altındadır. Bu sebeple kesin bir doğruluk idealinden ve nesneyle uyumlu yegâne bir yorumun varlığından söz etmek olanaklı değildir.

Gadamer’de Dilsel ve Tarihsel Koşullar Bağlamında Ön Yargı ve Hakikat

İnsana ait varoluşun epistemoloji temelli değil, ontoloji temelli ele alınmasının gerekliliğinden dem vuran Gadamer, bu hususta hocası Heidegger’in yolunu izlemektedir. İçerisinde yaşadığı gelenek ve tarihsellikten aldığı miras ile insan fırlatıldığı dünyada elde ettiği deneyimlerle ve yapmış olduğu yorumlamalarla hakikati var etmektedir. Doğal olarak her bir yorum içerisinde ön yargıyı barındırmaktadır. İnsan, hakikat arayışında tam olmuş, eksiksiz, bütünsel bir varlık değil, tersine tamamlanmamış, değişim ve oluş içerisindeki bir varlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Yorumların farklı, çoğul ve anlamların ön yargılı oluşları kaçınılmazdır. Söz konusu farklılıklar birer dünya tecrübesi olup, dil ve diyalog sayesinde ortak alanlarda uzlaşmaları mümkündür. İşte bu sebeple Gadamer anlamayı, kaynaşma olarak nitelendirmektedir. Nitekim hakikat, kendisini diyalogda göstermekte ve insanın öteki olarak tabir edilen diğer insanlarla olan iletişimde açığa çıkmaktadır. Öte yandan Gadamer ve Habermas arasında gelişen tartışmaların yalnızca hermeneutik düşünce içerisinde değil aynı zamanda felsefe tarihinin düşünsel serüveninde mühim bir yere sahip olduğunun da belirtilmesi gereklidir. Aslında bu tartışmalar neticesinde hermeneutik kendisine bir temel bulabilmiştir. Çünkü hermeneutiğe yöneltilen eleştirilerin haklı ya da haksız eleştiriler olduğuna dair çıkarımlar bu iki düşünürün arasındaki tartışmaya bakılarak elde edilebilmektedir.

KAYNAKÇA

- Cevizci. A. (2003). *Felsefe terimleri sözlüğü*. Paradigma Yayınları.
- Çetin. E. (2019). Gadamer'in Felsefi Hermenötiğinde Öne Çıkan Hususlar. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. (33). s. 65-95.
- Dede. N. (2017). *Nietzsche ve Gadamer'de Hakikat Problemi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi.) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Gadamer. H-G. (2008-A). *Hakikat ve Yöntem I. Cilt*. Paradigma Yayıncılık.
- Gadamer. H-G. (2009). *Hakikat ve Yöntem II. cilt*. Paradigma Yayıncılık.
- Gadamer. H-G. (2004). *Hakikat Nedir? Felsefi Fragmanlar*. Efkâr Yayınları.
- Gadamer. H-G. (2008-B). *Tarih Bilinci Sorunu. Toplum Bilimlerinde Yorumcu Yaklaşım*. Deniz Yayınları.
- Heidegger. M. (2013). *Hümanizm Üzerine*. Türkiye Felsefe Kurumu.
- Heidegger. M. (2011). *Varlık ve Zaman*. (K. H. Ökten, Çev.) Agora Kitaplığı.
- İşbir. E. (0-2013). Provokatif Bir Düşünür Olarak H. G. Gadamer. *Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*. (21). s. 71-93.
- Kant. I. (2015). *Gelecekte Bilim Olarak Ortaya Çıkabilecek Her Metafizığe Prolegomena*. Türkiye Felsefe Kurumu.
- Misgeld. D. (2002). *Gadamer'in Hermeneutiği Üzerine, Hermeneutik ve Hümaniter Disiplinler Gadamer-Habermas. Gadamer-Ricoeur. Gadamer-Derrida Tartışması*. Paradigma Yayınları.
- Özlem. D. (1998). *Bilim, Tarih ve Yorum*. İnkılap Kitabevi.
- Palmer. R. E. (2008). *Hermenötik*. Ağaç Kitabevi Yayınları.
- Topakkaya. A. (2007-A). Felsefi Hermeneutik. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*. (4). s. 75-92.
- Topakkaya. A. (2007-B). Hermeneutik ve İdeoloji Kitiği Bağlamında Gadamer-Habermas Tartışması. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*. (3). s. 97-110.
- Topakkaya. A. (2016). *Wilhelm Dilthey ve Felsefesi*. Say Yayınları.
- Wachterhauser. B. R. (2002). *İnsan Bilimlerinde Hakikat Üzerine Gadamer Hermeneutik ve Hümaniter disiplinler*. Paradigma Yayınları.